

ЛЕКЦІЯ 4

Правовий статус та гарантії діяльності суб'єктів оперативно-розшукової діяльності

Права, обов'язки та захист працівників оперативних підрозділів

Зміст лекції

Структура та ключові теми, які ми розглянемо сьогодні:

01

Права оперативних підрозділів

Спеціальний інструментарій
відповідно до ст. 8 Закону «Про ОРД»

02

Методи збору інформації

Опитування, контрольовані поставки
та закупки, спеціальний експеримент

03

Негласні заходи

Аудіо-, відеоконтроль, зняття
інформації, спостереження

04

Обов'язки підрозділів

Вимоги ст. 7 Закону «Про ОРД»

05

Соціальний та правовий захист

Гарантії безпеки працівників та їх близьких

РОЗДІЛ I

ПРАВА ПІДРОЗДІЛІВ

Права оперативних підрозділів

Спеціальний інструментарій відповідно до ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»

Опитування та добровільна допомога

Опитування – метод збору інформації про осіб, об'єкти або факти, що становлять оперативний інтерес. Полягає у безпосередньому спілкуванні працівника оперативного підрозділу з особою, яка володіє або може володіти відповідними відомостями.

- Ключова умова: опитування проводиться **виключно за згодою осіб**. Допомога надається на **добровільній основі**.

Контрольовані заходи та закупки

Проведення здійснюється згідно зі ст. 271 КПК України, за порядком, визначеним нормативно-правовими актами МВС, СБУ, погодженими з Генеральною прокуратурою.

Контрольована поставка

Контроль за переміщенням товарів, предметів і речовин (у т.ч. заборонених) з метою виявлення ознак злочину та фіксації фактичних даних.

Контрольована закупка

Імітація придбання товару у **вільному обігу** з метою викриття та документування факту вчинення злочину.

Оперативна закупка

Імітація придбання товару, обіг якого **обмежений чи заборонений** законодавством, для викриття злочину.

Спеціальний слідчий експеримент та імітування обстановки

Спеціальний слідчий експеримент

Створення умов, максимально наближених до реальних, для перевірки дійсних намірів особи, у діях якої вбачаються ознаки **тяжкого чи особливо тяжкого** злочину.

Імітування обстановки злочину

Використання імітаційних засобів, що створюють уяву про вчинення реального злочину, з метою запобігання та викриття осіб, які планували його вчинення.

- ❑ ⚠ Рішення про проведення заходів з контролю за вчиненням злочину приймається **виключно прокурором**. Особлива увага – недопущенню провокації злочину (з урахуванням практики ЄСПЛ).

Доступ до документів та перевірки

1

Фінансові перевірки

Право порушувати питання про перевірки фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності.

2

Ознайомлення з документами

Вивчення та виготовлення копій документів за рахунок коштів підрозділу. На вимогу керівників – виключно на території підприємства.

3

Витребування з дозволу суду

З дозволу слідчого судді – витребування документів про діяльність організацій, спосіб життя підозрюваних, джерела та розміри доходів.

Важливо: Вилучення оригіналів первинних фінансово-господарських документів **забороняється**, крім випадків, передбачених КПК України.

Відвідування житла та приміщень

Право на недоторканність житла гарантовано Конституцією України. Проте законодавець надав оперативним підрозділам право відвідувати житло для з'ясування обставин злочину та збору відомостей про протиправну діяльність.

Житло (Постанова ВСУ від 28.03.2008 №2)

Особистий будинок з усіма приміщеннями; будь-яке житлове приміщення незалежно від форми власності; приміщення, пристосовані для тимчасового проживання (дача, садовий будинок).

Практика ЄСПЛ

Поняття «житло» за ст. 8 Конвенції охоплює також офісні приміщення фізичних осіб, офіси юридичних осіб, їх філій та інші приміщення.

Інше володіння

Земельна ділянка, сарай, гараж, камера сховища вокзалу, індивідуальний банківський сейф, автомобіль та інші об'єкти.

Підстави для відвідування житла

1

За згодою власника або мешканців

Відповідно до ст. 316, 397, 398 Цивільного кодексу України — власники, співвласники, наймачі, орендарі.

2

На виконання доручення слідчого/прокурора

Проведення обшуку або інших слідчих (розшукових) дій, що передбачають проникнення.

3

У невідкладних випадках

Врятування життя людей та майна, безпосереднє переслідування підозрюваних (ч. 2 ст. 30 Конституції).

4

Негласне обстеження та перевірка обмежень

Як ОРЗ чи негласна слідча дія; перевірка домашнього арешту або адміністративного нагляду.

РОЗДІЛ II

НЕГЛАСНІ ЗАХОДИ

Негласні оперативно-розшукові заходи

Заходи, що обмежують конституційні права громадян та потребують ухвали слідчого судді

Заходи, що обмежують конституційні права

Проводяться на підставі ухвали слідчого судді за клопотанням керівника оперативного підрозділу, погодженого з прокурором. Застосовуються **виключно** для запобігання тяжкому/особливо тяжкому злочину, якщо іншим способом одержати інформацію неможливо.

Негласне обстеження

Таємне проникнення до приміщень для встановлення технічних засобів, виявлення слідів злочину, документів, речей.

Аудіо-, відеоконтроль особи

Негласна фіксація розмов, рухів, дій особи із використанням технічних засобів.

Аудіо-, відеоконтроль місця

Застосування обладнання у публічно доступному місці для фіксації відомостей без відома присутніх.

Спостереження за особою

Візуальне спостереження або застосування спеціальних технічних засобів для фіксації пересування та контактів.

Зняття інформації та арешт кореспонденції

Зняття інформації з мереж

Негласне спостереження, відбір та фіксація змісту інформації з транспортних телекомунікаційних мереж – контроль телефонних розмов, знаків, сигналів, зображень, повідомлень будь-якого виду.

Електронні інформаційні системи

Одержання інформації з комп'ютерів, автоматичних систем, комп'ютерних мереж без відома власника – із застосуванням технічного обладнання.

Арешт кореспонденції

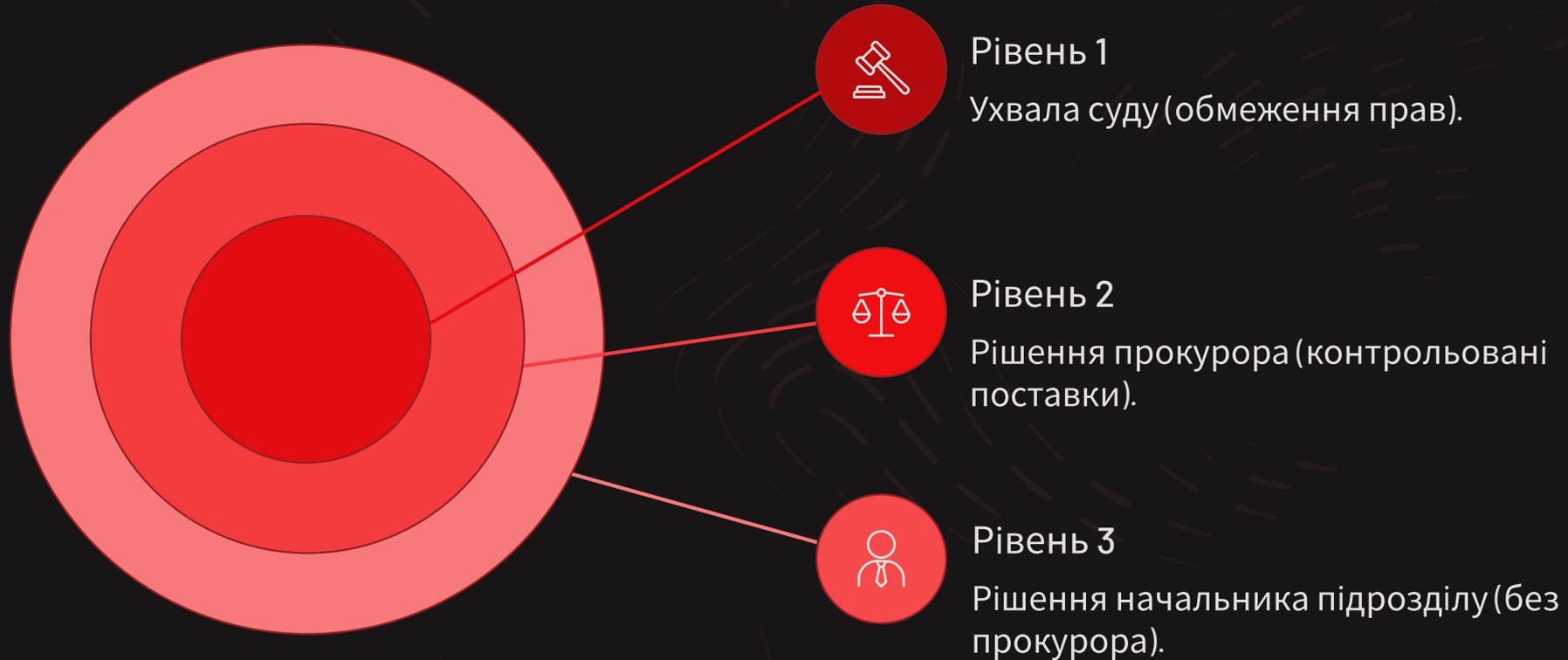
Заборона установам зв'язку вручення кореспонденції адресату, негласне відкриття та огляд, виїмка або зняття копій, нанесення спеціальних позначок, обладнання технічними засобами контролю.

Локалізація радіоелектронного засобу

Застосування технічного обладнання для визначення місцезнаходження мобільних терміналів та радіовипромінювальних пристроїв **без розкриття змісту** повідомлень.

Рівні санкціонування ОРЗ

Залежно від ступеня обмеження прав громадян, різні заходи потребують різного рівня дозволу:

Негласне обстеження, аудіо-/відеоконтроль, спостереження, зняття інформації з мереж, арешт кореспонденції – потребують ухвали слідчого судді. Контрольована поставка та закупки – виключно за рішенням прокурора.

Додаткові права оперативних підрозділів

Кадри

Мати гласних і негласних штатних та позаштатних працівників; використовувати конфіденційне співробітництво (ст. 275 КПК).

Інформація та технології

Створювати автоматизовані інформаційні системи; використовувати ідентифіковані або імітаційні засоби (ст. 273 КПК).

Міжнародна взаємодія

Звертатися із запитами до правоохоронних органів інших держав та міжнародних організацій; проводити кримінальний аналіз.

Застосування сили та спеціальних засобів

Оперативні підрозділи мають право застосовувати засоби фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю на підставах, встановлених відповідними законами.

Фізичний вплив

Застосування м'язової сили, прийомів рукопашного бою – ударів, захватів, спеціальних прийомів без допомоги спеціальних засобів.

Засоби активної оборони

Наручники, електрошокові пристрої, сльозогінні речовини, гумові кийки, засоби примусової зупинки транспорту, піротехнічні пристрої.

Обов'язкове попередження

Застосуванню сили передуює попередження, якщо дозволяють обставини. Без попередження – лише при безпосередній загрозі життю.

- ❏ **⊘ Заборонено** застосовувати силу до вагітних жінок, осіб похилого віку, осіб з інвалідністю та малолітніх – крім випадків групового або збройного нападу. Про кожне застосування сили працівник **негайно** письмово доповідає начальнику для сповіщення прокурора.

РОЗДІЛ III

ОБОВ'ЯЗКИ

Обов'язки оперативних підрозділів

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»

Основні обов'язки підрозділів ОРД

→ Попередження та виявлення злочинів

Вживати ОРЗ щодо попередження, своєчасного виявлення та припинення кримінальних правопорушень, здійснювати профілактику.

→ Виконання доручень

Виконувати письмові доручення слідчого, вказівки прокурора та ухвали слідчого судді. Ці доручення є обов'язковими.

→ Міжнародна співпраця

Виконувати запити правоохоронних органів інших держав та міжнародних організацій відповідно до договорів України.

→ Інформування та взаємодія

Інформувати державні органи про загрози безпеці; забезпечувати взаємодію з іншими правоохоронними органами.

→ Забезпечення безпеки

Захист працівників суду, правоохоронних органів, осіб, які сприяють ОРД, учасників кримінального судочинства та їх сімей.

Дії при виявленні ознак злочину

При виявленні ознак кримінального правопорушення оперативний підрозділ **зобов'язаний невідкладно** направити зібрані матеріали до відповідного органу досудового розслідування.

Якщо ознаки виявлені під час ОРЗ, що тривають, і припинення яких може негативно вплинути на результати – підрозділ **повідомляє** орган розслідування та прокурора, **закінчує** проведення заходу, після чого направляє матеріали.

Підрозділи, що проводять слідчі дії за дорученням:

- Державне бюро розслідувань
- Національна поліція
- Служба безпеки України
- Бюро економічної безпеки
- Державна кримінально-виконавча служба
- Державна прикордонна служба

РОЗДІЛ IV

ЗАХИСТ ПРАЦІВНИКІВ

Соціальний і правовий захист

Гарантії незалежності, соціальної стабільності та безпеки працівників оперативних підрозділів

Система захисту працівників ОРД

Правовий статус працівника передбачає комплексну систему гарантій. Під час виконання ОРД працівник є **представником влади**, його законні вимоги обов'язкові для виконання. Забороняється втручання будь-яких органів, політичних партій чи громадських об'єднань.

Правовий	Недоторканність під час операцій, підпорядкування лише закону та керівнику
Соціальний	Пенсійне забезпечення, медичне обслуговування, страхування життя, пільгова вислуга (1 міс. за 1.5 міс.), додаткові відпустки
Фізичний	Охорона житла, фізична безпека особи та родини
Інформаційний	Легендування особи, шифрування даних у реєстрах

Регулюється Законом «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів».

Особиста охорона

Охорона працівника та членів сім'ї при загрозі життю

Майновий захист

Відшкодування збитків майну у зв'язку зі службою

Конфіденційність

Заборона надання відомостей про місце проживання

Зміна даних

У виняткових випадках – зміна зовнішності, прізвища, переселення

Важливо: При заподіянні шкоди працівникові під час виконання обов'язків держава гарантує виплату **одноразової грошової допомоги** та повне медичне супроводження.